

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN BOSNA HERSEK'TEKİ GÖLGESİ: SALİH SAFVET BAŞİC

M. Sedat Sert

- 20 Aralık 1873 tarihinde doğan, 27 Aralık 1936 tarihinde vefat eden Mehmet Âkif Ersoy; yaşadığı dönem itibarıyla Türk-İslam âleminin birçok bölgesine ulaşması bakımından, insanı hayrete düşürecek bir irtibat ağına sahiptir. Tesir sahasının bu denli geniş bir coğrafyaya şamil olmasını bugün bile idrak etmek zor. Hem şairleri hem de yazıları ilgi ile okunmakta, yazıları kısa zaman içinde ilgili ülkenin diline tercüme edilmekteydi. Bunu Salih Safvet Başıć (Salih Safvet Başić) misali ile Bosna Hersek için ele almaya çalışacağız:

Salih Safvet Başıć; 11 Haziran 1873'te, Hersek bölgesindeki Duvno şehrinde, Alija (Aliya) Bey ile Nura Hanım'ın evladı olarak dünyaya gelir. İlköğrenimini burada tamamladıktan sonra, İstanbul'a teyzesinin yanına tahsilini tamamlamak üzere gider. Lise ve yükseköğrenim tahsilinden sonra, 1905-1910 yılları arasında, İstanbul'da Mekteb-i Saadette Şarkiyat ve din dersleri hocalığı yapar. İstanbul'da bulunduğu zaman zarfında Osmanlı'da cereyan eden önemli hadiselerle de tanıklık eder. 1910 yılında (37 yaşında) memleketi Duvno'ya geri döner, bir süre sessiz sedasız burada yaşar. 28 Eylül 1912 tarihinde resmî olarak kurulan *Bosna ve Hersek Cemiyet-i İlmîyesi* teşkilatının kuruluşunda yer alır. Cemiyet, Arap harfli Boşnakça ve Osmanlı Türkçesi ile *Misbah* adında bir de mecmua çıkartır. Ayrıca Cemiyet, mecmuanın Boşnakça ve Türkçe olarak çıkacağını tüzüğüne de ekler. Salih Safvet Bey, bu mecmuada 6. sayıdan itibaren Türkçe başyazılar ve makaleler yayınlar. *Misbah*, ismini bir süre sonra *Yeni Misbah* olarak değiştirir. 1. Dünya Savaşı sebebiyle de mecmua yayın hayatına son vermek zorunda kalır. Salih Safvet Bey, 19 Ekim 1915-26 Eylül 1939 yıl-

ları arasında Saraybosna'da İslamî ilimler Okulunda hoca olarak görev yapar. Hocalığının yanı sıra *Glasnik* ve *Novi Behar* gibi dergilerde Boşnakça makaleler yazmaya devam eder. 1936-1938 ve 1942-1947 yılları arasında iki defa, İslam Birliği'nin başına geçici süreyle geçer. Gazeteci, yazar, eğitimci, idareci, teşkilatçı özellikleriyle Bosna Hersek için gayretle geçmiş bir ömrü ve emek mahsulü birçok makaleyi geride bırakarak 1948 yılında vefat eder.



Salih Safvet Bey'in İstanbul'da bulunduğu zaman zarfında Mehmet Âkif Bey'in çevresinde yer aldığını ve fikirlerinden istifade ettiğini -şu an için somut olarak ispat edemesek de- tahmin ediyoruz. Bu tahminimizin isnat noktası da *Misbah* ve *Yeni Misbah*'ta yer alan yazılarıdır.

“Bugün medâris-i İslâmiyenin mahsûl-i bozorgvârı olan Mehmet Âkif, Mehmet Fatin, M. Şemseddin gibi zevât-ı maâlî-simât hazarâtından ibret alalım, onların vaaz ve nasihâtlerini ve ictimâî muhalled sözlerini milletimize anlayacağı bir lisân ile bildirelim.”¹ (*Misbah*, 1. sene, No. 22-23-24, 16 Ekim 1913, Saraybosna) ve “Asrımızda İslâmların en büyük ve en ma'rif simalarından biri olan fâzıl-ı muhakkik, şair-i hakîm Mehmed Âkif Beyefendinin...” (*Misbah*, 2. sene, No. 10, 1 Ocak 1914, Saraybosna) cümleleri ile tebcil ettiği Mehmet Âkif Bey, Salih Safvet Bey'in fikir dünyasında önemli bir yere sahiptir.

Salih Safvet Bey, *Misbah*'ın 26 Şubat 1914 tarihli sayısında yer alan “Tahdîs-i Ni'met” adlı yazısında “Hakikat ve selâmet gibi iki lâzıme-i edebiye ile icra-yı ihtişâm eden ve maa'l-iftihar genç üdebâmız tarafından peyderpey lisân-ı mahallîmize tercüme edilen dinî ve ictimâî makâlâtın muharriri, Darü'l-Fünun-i Osmanî muallimlerinden şâir-i hikmet-güftâr, edîb-i celîl-âsâr '*Safahat*' sahibi Mehmed Âkif Beyefendi Hazretlerine:” diyerek övgü dolu bir girizgâhtan sonra, Mehmet Âkif Bey için yazdığı şiiri yazının altına ekler:

*Olmamak mümkün mü meftûn fazlına âlî-himem?
Safha-yı kırtası tezyîn eyledikçe şiirlerin
Âlem-i İslâmı ikâz eyleyen hikmetleri
Leff ü neşr etmektedir san'atça ulvî şiirlerin
Vâcib-i tebcîl ü takdîs-i umum, 'Hak Sesleri'²
Pek büyük bir aşk ile ifhâm edendir şiirlerin
Menba-ı ilm ü hikemdir nüsha-i vaaz u edeb
Câmi-i ahkâm-ı Kur'andır musanna' şiirlerin
Her dü âlemde saadeti mûcib insâniyeti
Pek suhûletle bize ta'lîm edendir şiirlerin
Nev-usûl üzre küşâd ettin bize ders-i edeb
Hikmet-i İslâmı takdîr eyleyendir şiirlerin*

1 *Sebilü'r-Reşad* yazarlarının makalelerinin Boşnakçaya -çok kısa sayılabilecek bir zaman diliminde- tercüme edildiğini, bu tercümelerin de Bosna Hersek'teki muhtelif dergi ve gazetelerde neşredildiğini belirtelim.

2 Mehmet Âkif Ersoy'un *Hakkın Sesleri* adlı eseri kastedilmektedir.

Az mı mazmûn, az mı ma'na, az mı hikmet gösterir?

Çok mu meşgul etse her sâhib-i kemâli şiirlerin

Dâim ol fazlına istidad-ı umum-ı müslimîn

Neşr-i nûr etsin cihâna hikmet-âmiz şiirlerin

Salih Safvet Bey, *Sebilü'r-Reşad*'ı da yakından takip etmekte ve etrafına hareketele tavsiye etmektedir. *Yeni Misbah*'ın 7 Mayıs 1914 tarihli sayısında *Sebilü'r-Reşad*'ın İslam âlemi için büyük bir hizmette bulunduğunu, mecmuaya abone olmanın Müslümanlar için umumi bir vazife olduğunu belirttiikten sonra, makalesini şu cümle ile bitirmektedir: "Binâenaleyh "*Sebilü'r-Reşad*"ı umûm ihvâna tavsiye eylemeyi vecâibden addeylerim."³

Misbah'ın daha 3. ve 4. sayılarında *Sebilü'r-Reşad*'ın Boşnakça olarak tanıtılması ve Mehmet Âkif Bey'in "Ol-maz ya.. Tabii.. Biri insan, biri hayvan!" diye başlayan şiirinin Türkçe olarak *Misbah*'ın 16. sayısının kapağını oluşturması da ayrıca kayda değerdir. Mehmet Âkif Bey'in fikirlerine o kadar önem verilir ki *Misbah* ve *Yeni Misbah*'ın birçok sayısında Mehmet Akif Bey'in *Sebilü'r-Reşad*'daki makaleleri "Mehmet Akif: jedan vaz" (Mehmet Akif'ten Bir Vaaz) adıyla Boşnakçaya tercüme edilir. Makalelerin tercümanı belli olmasa da bu makalelerin tercüme edilmesini Salih Safvet Bey'in önemseddiğini, yukarıda iktibas ettiğimiz kısımlardan anlayabiliyoruz.

Bu bilgileri nereden öğreniyoruz peki? Bosna Hersek Tuzla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde, 2007-2009 yılları arasında görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Genç Osman Geçer'in, 2009 yılında Tuzla Kantonu Arşivi Yayınları arasından Türkçe ve Boşnakça olarak çıkan *Bosna-Hersek'te Bir*



3 Ayrıca *Misbah*'ın İstanbul basını tarafından takip edilerek Bosna Hersek'teki gelişmelerin Türk okuyucularına aktarıldığını da ilave etmemiz gerekiyor. Bakınız:
- *Saraybosna'da İntişâr Eden "Misbâh" Gazetesinden*, Osman Cudi, İslâm Dünyası, 1330-1332, İstanbul, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 31.
- *Bosna'da Misbah Ceride-i İslamiyyesi - Bosna ve Hersek Cemiyet-i İlmîyyesi*, Eşref Edib, *Sebilü'r-Reşad* [Sırat-ı Müstakim], 15 Teşrinisani 1328, İstanbul, C 2-9, S 38-220, sayfa: 219.
- *Alem-i İslam: Saray-ı Bosna'da İntişar Eden "Misbah" Gazetesinden*, Hasan Kazım, *Ceride-i Sufiyye*, 20 Mart 1330, İstanbul, C 3, S 90, sayfa: 436.
Bu üç yazıya da İSAM'ın "Osmanlıca Makaleler" veri tabanından ulaşılmıştır: <http://ktp.isam.org.tr/>



Osmanlı Aydını Salih Safvet Başıç / Salih Safvet Başıç Jedan Osmanski Intelektualac u Bosni i Hercegovini adlı eserinden tabii. Genç Osman Bey, Bosna Hersek'teki görevi esnasında, bitmek bilmeyen çalışma azmiyle Bosna Hersek'te çıkan dergi ve gazeteleri inceleyerek Türk kültürü ile alakalı birçok yeni bilgiye ulaşmış, bunları da makale ve tebliğ konusu yapmıştır. Yazımız için istifa ettiğimiz Genç Osman Bey'in eserinin, Türkiye'deki yayınevlerinin de dikkatini çekeceğini ümit ediyoruz.

Genç Osman Bey'in "Bosna-Hersek'te Mehmet Akif Etkisi" adlı makalesini okuyunca Mehmet Âkif Bey'in yazılarının Arap harfli Boşnakçaya tercüme edilmesi hayli dikkatimi çekmişti. Mehmet Âkif Ersoy'un, iki ülke arasındaki ortak kültür açısından önemli bir şahsiyet olması hasebiyle

le Bosna Hersek'te tekrar gündeme gelmesi için "Mehmet Akif: jedan vaz" (Mehmet Akif'ten Bir Vaaz) adlı yazıları ve Genç Osman Bey'in bahsi geçen makalesini küçük birer kitapçık olarak Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü Yayınları arasından neşrettik. Bu eserlerin hazırlanmasına ve Bosna Hersek'te binlerce eve girmesine öncülük etmek de ayrıca bendeniz için mutluluk vesilesidir.

Ufkumuzu biraz genişletirsek yurt dışındaki kütüphane ve arşivlerin açılmamış birer hazine gibi bizleri beklediğini görebiliriz.